

ΑΙ ΚΑΤΑΤΟΜΑΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ

Υπό κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΒΑΛΑΩΡΑ *

Ἡ συγκριτικὴ ἀντιπαράθεσις διαδοχικῶν πληθυσμιακῶν κατατομῶν — δηλ. πληθυσμιακῶν δομῶν, κατὰ φύλον καὶ ομάδας ἡλικιῶν, προερχομένων ἐξ ἀπογραφῶν, ληφθειῶν κατὰ βραχέα, σχετικῶς, χρονικὰ διαστήματα — δίδει, ὡς γνωστόν, μίαν ἀρκούντως διαφωτιστικὴν εἰκόνα τῆς ἐξελιξέως ἑνὸς πληθυσμοῦ, καλύπτουσαν τοῦλάχιστον τέσσαρας ἢ πέντε πρὸ ἐκάστης ἀπογραφῆς δεκαετίας. Αἱ λύπτουσαι τοῦλάχιστον τέσσαρας γονιμότητος, τῆς θνησιμότητος καὶ τῆς μεταναστευτικῆς κινήσεως, αἵτινες διαμορφώνουσι τὴν δομὴν ἑνὸς πληθυσμοῦ, ἀποτυπώνονται εὐκρινῶς εἰς τὰς κατατομὰς ταύτας. Ἐπὶ πλέον, ἐὰν ληφθῇ πρόνοια, ὥστε ποῦνται εὐκρινῶς εἰς τὰς κατατομὰς καὶ εἰς τὴν δόμολογον χρονολογικὴν κλίμακα, τότε ἀποκαλύπτονται ἡ πρόελευσις καὶ ἡ φύσις τῶν αἰτιολογικῶν παραγόντων, οἵτινες ἐπηρέασαν τὴν μορφήν των. Ὡς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, περαιτέρω βοήθεια δύνата ἐπίσης ν' ἀνιληθῇ ἐκ τῶν πορισμάτων προσφάτων ἐρευνῶν (1) συμφώνως πρὸς τὰ ὁποῖα αἱ κατὰ ἡλικίαν—φύλον σταθεραὶ (patterns), αἱ ἐξαγομμεναὶ ἐπὶ τῇ θάσει πινάκων ἐπιβιώσεως στασίμων πληθυσμῶν, προσεγγίζουν ἀρκατὰ τὰ ἀπογραφικὰ δεδομένα πραγματικῶν πληθυσμῶν.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἐλεγχθῇ ἡ ἐγκυρότης τῶν οὕτως ἐξαγομμένων ἀποτελεσμάτων, ἡ μέθοδος αὕτη ἐφαρμόζεται κατωτέρω εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν μετὰ τὸ 1920 περίοδον. Μία σειρά τεσσάρων ἀπογραφῶν καὶ ἡ τηρηθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1921 μέχρι σήμερον — μετὰ διακοπὴν ἀπὸ τοῦ 1940 μέχρι τοῦ 1951 — φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ, συνιστοῦν τὰ στατιστικὰ δεδομένα τοῦ πληθυσμοῦ τούτου κατὰ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περίοδον. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ παραδείγματος τούτου ὑπεργορεύθη ἐκ δύο κυρίως λόγων. Πρῶτον, διότι ἡ στατιστικὴ παρακολούθησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἀκριβὴς ἢ πλήρης καὶ συνεπῶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπιχειρηθῇ διὰ τῆς μεθόδου τῶν πληθυσμιακῶν κατατομῶν ἡ διόρθωσις τινῶν, τοῦλάχιστον, ἐκ τῶν ἀσυμφωνιῶν, αἵτι-

* Ἡ παροῦσα ἀνακοίνωσις ἀνεπτύχθη εἰς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον πληθυσμοῦ τοῦ 1959 ἐν Βιέννῃ, καὶ μεταφράζεται ἐνταῦθα ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτοτύπου.

1) Ἴδε: United Nations: Age and Sex Patterns of Mortality, Population Studies, Ἀριθ. 22, Δεκέμβρ. 1955, Νέα Ὑόρκη, καὶ United Nations: Methods for Population Projections by Sex and Age, Population Studies, Ἀριθ. 25, Αὐγούστος 1956, Νέα Ὑόρκη. Ἐπίσης: V. G. Valaoras: «A Comparative Study of Actual versus Stationary Populations», ἐν Bulletin of the International Statistical Institute, Τόμος 36, μέρος 2ον, σελ. 198-217.

νες παρατηρούνται εις τὰ ἐπίσημα στατιστικά στοιχεία. Δεύτερον, διότι ἡ Χώρα αὕτη ὑπέστη κατά τὸ πρόσφατον παρελθὸν σοβαρὰς δημογραφικὰς διαταραχάς, τὰ ἴχνη τῶν ὁποίων, μολονότι εὐχρινῶς ὁρατὰ εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπογραφῶν (ἴδε σχῆμα 1), δὲν τεκμαίρονται ὑπὸ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν. Μὲ τὴν ἐνταῦθα περιγραφομένην μέθοδον, παρέχεται, οὕτω, ἡ εὐκαιρία ἐκτιμῆσεως τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν διαταραχῶν αὐτῶν καὶ ἐπίσης συμπληρώσεως τῶν παρουσιαζομένων «δημογραφικῶν χασμάτων».

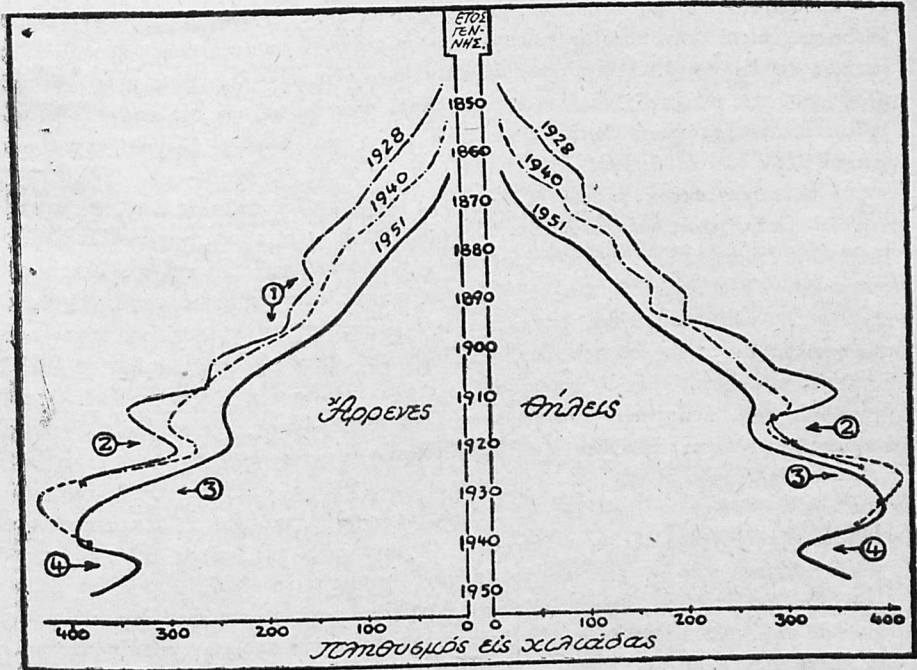
Διὰ λόγους προσφορωτέρας παρουσιάσεως, ἡ παροῦσα μελέτη περιορίζεται κυρίως εἰς τὴν κατάρτισιν ἐκτιμῆσεων τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ κατά ἡλικίαν καὶ φύλον, ἀναφερομένων εἰς ἴσα χρονικὰ διαστήματα, διὰ τὰ ἔτη μεταξύ 1920 καὶ 1965. Περιλαμβάνει ἐπίσης καὶ ἀνάλυσιν δύο σημαντικῶν δημογραφικῶν διαταραχῶν ἐν προκειμένῳ, ἧτοι: α) τῆς εισροῆς προσφύγων, οἵτινες κατέκλυσαν τὴν Χώραν κατά τὴν περίοδον 1922-1924, καὶ β) τῶν σημαντικῶν πολεμικῶν ἀπωλειῶν, τῶν λαβουσῶν χώραν κατά τὴν δεκαετίαν 1940-1949.

Ἡ κατά ἡλικίαν καὶ φύλον σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς διεπιστώθη κατά τὰς ἀπογραφὰς τῆς 19-12-1920⁽¹⁾ τῆς 16-10-1940 καὶ τῆς 7-4-1951, ἐλήφθη ὡς ἀφετηρία διὰ τοὺς ὑπολογισμούς, τὰ δὲ ἐξαγόμενα ἐκ τῆς ληξιαρχικῆς παρακολουθήσεως τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν μόνον διὰ συγκρίσεις. Ἐν πρώτοις, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπογραφῶν δι' ἑκάτερον τῶν φύλων καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἡλικίας ἐξομαλύνθησαν εἰς γραφικὴν παράστασιν, μὲ παράθεσιν τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὰς διαφόρους γενεάς (cohorts) ἔτους γεννήσεως. Τοῦτο ἔγινεν ἐν τῇ προσπάθειᾳ, ὅπως ἀπαλειφθοῦν, κατά τὸ δυνατόν, αἱ τυχόν ἀνακρίθειαι κατά τὴν δόλωσιν τῆς ἡλικίας, αἵτινες, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰ θῆλα, ἀπαντοῦν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὰς προηγούμενας ἀπογραφάς. Τὰ πρόσωπα τὰ δηλώσαντα «ἄγνωστον ἡλικίαν» ἀνακατενεμήθησαν συμφώνως πρὸς τὸ μέγεθος ἐκάστης πενταετοῦς ομάδος ἡλικιῶν, καὶ τὰ σύνολα τοῦ πληθυσμοῦ ἐτηρήθησαν ἴσα πρὸς τὰ εὐρεθέντα κατά τὰς ἀπογραφάς.

Κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς καταλλήλου σταθερᾶς θνησιμότητος (mortality pattern), διὰ τὴν προηγούμενην καὶ ἐπομένην ἐκάστης ἀπογραφῆς πενταετῆ περίοδον, κατέστησαν ἀνγκαῖαι περαιτέρω διορθώσεις τῶν ἀπογραφικῶν ἀποτελεσμάτων, αἵτινες ὑψώσαν κατά τι τὰ σύνολα. Οὕτω, ἡ καταφανὴς κατά τὴν ἀπογραφὴν διαφυγὴ τοῦ νεαροῦ πληθυσμοῦ, ἧτοι τῶν ομάδων ἡλικίας κάτω τῶν πέντε καὶ κάτω τῶν δέκα ἐτῶν, διορθώθη συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιστοιχοῦσας γενεάς τὰς ἀπαριθμηθείσας εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἀπογραφὴν. Περαιτέρω, καὶ βάσει τῆς προϋποθέσεως, ὅτι τὰ ἄρρενα βρέφη κατεγράφησαν κατά τὴν ἀπογραφὴν ἀκριβέστερον ἢ τὰ θῆλα, ἐπηυξήθη ὁ ἀντίστοιχος θῆλος πληθυσμὸς εἰς ἓν πιθανώτερον ἐπίπεδον, οὕτως ὥστε ἡ ἀναλογία μεταξύ τῶν δύο φύλων νὰ συμφωνῇ πρὸς τὰ δεδομένα τῆς διεθνοῦς πείρας.

Τὰ ποσοστὰ ἐπιβιώσεως (Survival ratios), τὰ ὁποῖα παρατίθενται εἰς τὸν πίνακα ὁ, ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς κύριον βοήθημα διὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῶν «κανονι-

1) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον. Κατὰ τὸ σύγχρονον ἡμερολόγιον, ἡ ἡμερομηνία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν 1 Ἰανουαρίου 1921.

Σχῆμα 1 : Πληθυσμός ἀπογραφῆς καθ' ὀμάδας φύλου καὶ ἡλικίας, Ἑλλάς, 1928, 1940 καὶ 1951.

Αἱ διακεκομμένα κατατομαὶ δεῖκνουν :

1. - μετανάστευσι νεαρῶν ἀρρένων κατὰ τὴν περίοδον 1900—1910
2. - ἠλαττωμένη γονιμότητα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου
3. - ἐπιταχυνθεῖσαν γονιμότητα κατόπιν τῆς εἰσορῆς τῶν προσφύγων
4. - ἠλαττωμένη γονιμότητα καὶ πολεμικὰς ἀπωλείας κατὰ τὴν περίοδον 1940 - 1949

κῶν» σταθερῶν θνησιμότητος (patterns of mortality) τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς διαδοχικὰς πενταετεῖς περιόδους.

Ἡ μεγίστη δυνατὴ συμφωνία τῶν ὑπολογισθέντων στοιχείων πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπογραφῶν ἐπεδιώχθη κυρίως ὡς πρὸς τὸ φύλον καὶ τὰς ὀμάδας ἡλικιῶν, αἵτινες ἐκ φύσεως δὲν ὑπόκεινται εἰς σημαντικὰς μεταναστευτικὰς κινήσεις. Τέλος, ἐπὶ τῇ θάσει τῆς νέας σειρᾶς τῶν ποσοτῶν ἐπιβίωσης, ἐπετεύχθη — καὶ δὴ διὰ τὸ μέγιστον μέρος τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου — μία ἐκανοποιητικῶς καλὴ «προσαρμογὴ» (fit) τοῦ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου μετατιθεμένου ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὀμάδα ἡλικίας πληθυσμοῦ.

Ὅταν ὑπελογίσθησαν αἱ τυπικαὶ σταθεραὶ θνησιμότητος (mortality patterns) διὰ τὰς «κανονικὰς» ἐνδοαπογραφικὰς περιόδους, οἱ ὑπολογισμοὶ μετετοπίσθησαν κατόπιν εἰς μίαν ὁμοίωμορφον ἡμερομηνίαν, δηλ. τὴν 1ην Ἰανουαρίου ἐκάστου ἡμερολογιακοῦ ἔτους λήγοντος εἰς μηδὲν ἢ πέντε. Ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην (πίνακες 6 καὶ 7), τὰ ὑπολογισθέντα ποσοτὰ ἐπιβίωσης διέφερον πολὺ ὀλίγον ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶχον ἐξαχθῆ ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν ἀποτελεσμάτων καὶ μὲ

τήν προσθήκην τῶν παραγόντων τῆς καθαρᾶς μεταναστεύσεως, ὁ ροῦς τῶν γενεῶν (cohorts), κατὰ τὴν πορείαν τοῦ χρόνου παρέμεινεν οὐσιαστικῶς ἀμετάβλητος (σχῆμα 2). Ἡ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐργασία συνεπληρώθη διὰ μιᾶς προβολῆς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, ἐπὶ τῇ θάσει τῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1951 καὶ δύο ἐπισήμων ἐκτιμήσεων κατὰ φύλον καὶ ὁμάδας ἡλικιῶν γενομένων διὰ τὰ μέσα τῶν ἐτῶν 1955 καὶ 1956 (1).

Ἡ δυσχερεστέρα φάσις τῆς βλῆς ἐργασίας ἦτο ἡ συμπλήρωσις τῶν στατιστικῶν «χαμαμάτων», δεδομένου, ὅτι τόσον ἡ εἰσορῆ τῶν προσφύγων κατὰ τὰ ἔτη 1922-1924 ὅσον καὶ αἱ σημαντικαὶ ἀπώλειαι τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου δὲν ἔχουν παρακολουθηθῆ στατιστικῶς κατὰ τρόπον ἐπαρκῆ. Ὡς πρὸς τὴν εἰσορῆν τῶν προσφύγων, ὑπάρχει μία ἔμμεσος μόνον ἐκτίμησις τοῦ ὄγκου καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928. Εἶναι ὁμως γνωστὸν, ὅτι οἱ πρόσφυγες, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταστάσεώς των, ὑπέστησαν ἀσυνήθως μεγάλην θνησιμότητα, τῆς ὁποίας ἡ ἔκτασις ἀνεπαρκῶς μόνον καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν θνησιμότητος. Ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν δὲ περίοδον τῶν ἐτῶν 1940-1949, αἱ στατιστικαὶ πληροφορίες εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτοι (2) διότι τὰ ληξιαρχεῖα καὶ δλόκληροι ἢ στατιστικὴ δργάνωσις τῆς Ἑλλάδος ἐξηρθρώθησαν ἅμα τῇ καταλήψει τῆς Χώρας ὑπὸ τῶν κατορικῶν δυνάμεων καὶ δὲν ἐπαναλειτούργησαν εἰμὴ μετὰ τὸ 1950.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων, κατέστη ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίησις ἐμμέσου μεθόδου διὰ τὴν κατὰ προσέγγισιν ἐκτίμησιν τοῦ ὄγκου τῆς προσφυγικῆς εἰσορῆς καὶ τῶν πολεμικῶν ἀπωλειῶν. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν περιπτώσεων, ὁ πληθυσμὸς τῆς πρώτης ἀπογραφῆς ὑπελογίσθη διὰ τὸ μέλλον καὶ ἐκεῖνος τῆς δευτέρας ἀπογραφῆς ὑπελογίσθη διὰ τὸ παρελθόν, θάσει τῶν κανονικῶν σταθερῶν θνησιμότητος, καὶ αἱ εἰς τὸ σημεῖον χρονικῆς συμπτώσεως εὔρεθεῖσαι διαφοραὶ ἐλήφθησαν ὡς ἀντιπροσωπεύουσαι τὸ μέγεθος τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν συγκεκριμένου γεγονότος. Οὕτω, προκειμένου περὶ τῆς εἰσορῆς τῶν προσφύγων, ὁ θάσει τῆς ἀπογραφῆς γηγενῆς πληθυσμὸς τοῦ 1920 (μετὰ τὴν ἀφίρῃσιν δηλ. 500.000 περίπου ἀτόμων, τὰ ὅποια, κατ' ἐπισήμους ἐκτιμήσεις, μετηνάστευσαν ἀργότερα εἰς Τουρκίαν καὶ Βουλγαρίαν ὡς ἀνταλλάξιμοι) προεβλήθη διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1925, καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ 1930 ὑπελογίσθη παλινδρομικῶς διὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω ἡμερομηνίαν, ἡ δὲ μετὰξὺ τῶν δύο τούτων μεγεθῶν διαφορὰ ἐλήφθη ὡς τὸ μέγεθος τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πολεμικῶν ἀπωλειῶν τῆς περιόδου 1940-1941, αἱ δύο τιμαὶ τῶν πληθυσμῶν τοῦ 1940 καὶ τοῦ 1950 (ἀφαιρουμένου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δωδεκανήσου) ὑπελογίσθησαν διὰ τὸ ἔτος 1945. Αἱ προκύψασαι διαφοραὶ δίδουν μίαν, ἀδρὰν ἔστω, ἰδέαν τῶν ἀπωλειῶν τοῦ πληθυσμοῦ, λόγῳ τῶν ἀνωμάλων συνθηκῶν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος

1) Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος, ἔτη 1956 καὶ 1957, Ἀθῆναι.

2) Στοιχεῖα τινὰ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης καὶ τῆς φυσικῆς κινήσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον 1940-1945 ἐδημοσιεύθησαν ἐν: V. G. Valaoras «Some Effects of Famine on the Population of Greece», ἐν Milbank Memorial Fund Quartely, Τόμος XXIV, Ἀριθ. 3, Ἰούλιος 1946, σελ. 215-234.

έμφυλίου σπαραγμού. Αί απώλειαι αὐται, αἵτινες υπερβαίνουν κατά πολὺ τὴν «κα-
νονικὴν» θνησιμότητα, ὡς καθορίζεται ἀπὸ τῶν ποσοστῶν ἐπιβιώσεως, κατα-
νέμονται φυσικὰ ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς χαώδους περιόδου, ἣτις ἤρχισε διὰ τὴν Ἑλ-
λάδα ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1940 καὶ ἐτελείωσε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1949.

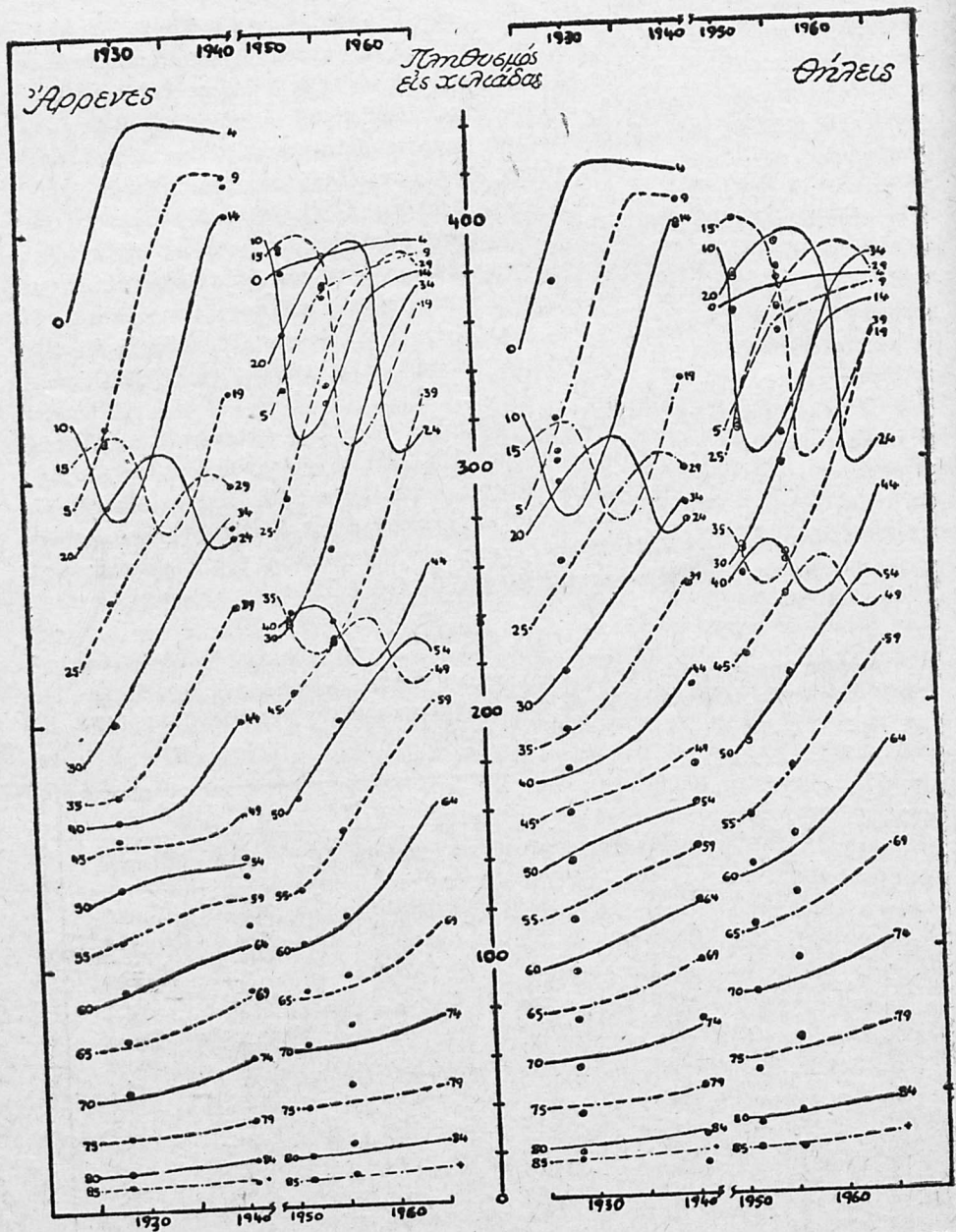
Εἶναι βεβαίως φυσικόν, ὅτι τοιαῦται ἔμμεσοι ἐκτιμήσεις τῶν μεταβολῶν τῶν
πληθυσμῶν τῶν λαμβανουσῶν χώραν κατά περιόδους σοβαρῶν ἐθνικῶν κρί-
σεων, καὶ μὴ στηριζόμεναι ἐπαρκῶς εἰς στατιστικὰ στοιχεῖα, δὲν δύνανται νὰ
φιλοδοξήσουν μεγάλην ἀριθμητικὴν ἀκρίβειαν, ἐν τούτοις δύνανται νὰ ληφθοῦν ὡς
ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς γενικῆς τάξεως μεγέθους τοῦ τελικοῦ αποτελέσματος, ἔστω
καὶ ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ διαφορισμὸς μεταξὺ εἰσορῆς καὶ ἐκροῆς μεταναστῶν ἢ
μεταξὺ ἠδξημένης θνησιμότητος καὶ ἠλαττωμένης γονιμότητος. Τὸ καθαρὸν ἀποτέ-
λεσμα τῶν δύο τούτων δημογραφικῶν διαταραχῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος πα-
ρατίθεται εἰς τὸν πίνακα 1.

Τὰ ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης ἀποτελέσματα εἶναι ἄκρως διαφωτιστικά. Κατὰ
τὸ 1925, ἐφ' ἐκάστης πεντάδος προσώπων ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐν ἦτο ἄστεγος καὶ ἄπορος
πρόσφυξ, χηρῶν τροφῆς, ρουχισμοῦ στέγης, ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ καταλλή-
λου ἀπασχολήσεως. Ἐν τούτοις, τὰ ψυχικὰ χαρίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ
σχετικὴ διεθνῆς βοήθεια κατέστησαν δυνατὴν τὴν ὑπερνίκησιν τῆς δημογραφικῆς
ταύτης ἀντιξοότητος καὶ τὴν μετατροπὴν τῆς εἰς ἕνα ἀναζωογονητικὸν παράγοντα,

Π ί ν α ξ - 1

Ἀριθμὸς προσφύγων εἰσελθόντων εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἔτη 1922-1924
καὶ ἀπωλειῶν πληθυσμοῦ λόγῳ τοῦ πολέμου κατὰ τὴν περίοδον 1940-1949
(εἰς χιλιάδας)

Ὁμάδες ἡλικίας	Π ρ ό σ φ υ γ ε ς			Ἀπώλειαι λόγῳ τοῦ Πολέμου		
	Σύνολον	Ἄρρενες	Θήλειες	Σύνολον	Ἄρρενες	Θήλειες
0-4	101.7	52.1	49.6	210.0	107.5	102.5
5-9	108.2	54.8	53.4	50.0	28.6	21.4
10-14	111.2	56.0	55.2	39.1	25.6	13.5
15-19	107.7	53.8	53.9	71.5	47.8	23.7
20-24	102.1	50.5	51.6	57.9	40.8	17.1
25-29	95.1	46.6	48.5	36.8	28.5	8.3
30-34	85.9	40.7	45.2	58.6	37.3	21.3
35-39	76.1	35.0	41.1	50.0	28.8	21.2
40-44	67.7	31.4	36.3	44.8	24.6	20.2
45-49	59.4	27.7	31.7	36.6	19.2	17.4
50-54	51.3	23.7	27.6	25.3	13.5	11.8
55-59	42.7	19.3	23.4	19.2	11.8	7.4
60-64	35.2	15.6	19.6	16.1	10.9	5.2
65-69	28.0	12.8	15.2	12.7	9.2	3.5
70-74	21.1	9.3	11.8	8.1	6.1	2.0
75-79	12.0	5.3	6.7	5.2	4.0	1.2
80-84	5.9	2.3	3.6	4.5	3.4	1.1
85+	2.9	1.0	1.9	3.6	2.6	1.0
Σύνολον	1114.2	537.9	576.3	750.0	450.2	299.8

Σχήμα 2.—Συνεχείς παρεμβολαι μετά φύλον και ηλικίαν, Έλλάς, 1925—1940 και 1950—1963.
 (Αι εκτιμήσεις βάσει αποτελεσμάτων απογραφών σημειούνται δια στιγμής εντός κύκλου).

ὅστις ἀπέτελεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἐκσυγχρονίσεως τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς διαρθρώσεως τῆς Χώρας.

Ἡ δυσμενής, ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως, ἐπίδρασις τῆς πολεμικῆς περιόδου διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξε περισσότερον τραγικὴ. Κατὰ τὸ 1950, ὁ πληθυσμὸς ὑπελείπετο κατὰ 14% τοῦ διὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναμενομένου πληθυσμοῦ, ἤτοι κατὰ ἕν περίπου ἑκατομμύριον (750.000 ἀπολεσθέντα πρόσωπα καὶ 235.000 μὴ γεννηθέντα), λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς θνησιμότητος, τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς περιορισθείσης γονιμότητος.

Τὸ παράδοξον ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη δημογραφικὴ περίπτωσις τείνει νὰ καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ ἀπώτερον μέλλον. Εἰς μίαν χώραν ἔστερημένην ἐπαρκoῦς φυσικοῦ πλοῦτου, ὅπου ἀνέκαθεν ὁ ρυθμὸς ἀνόδου τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὑπελείπετο συστηματικῶς ἐκείνου τῆς ἀξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ προσωρινὴ ἀνάσχεσις τῆς ἀξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐνδέχεται νὰ δημιουργήσῃ συνθήκας ἐπιταχυνούσας μᾶλλον τὸν ρυθμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἐπακολουθοῦσα ἀνάλυσις τῶν στατικῶν καὶ δυναμικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον διὰ τὴν πρό, ὅσον καὶ διὰ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον περίοδον, καταδεικνύει τὴν πα-

Πίναξ 2

Σύνοψις τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου τῶν ἐτῶν 1920—1965

	1920 ¹⁾	1925 ¹⁾	1925 ²⁾	1930	1935	1940
Συνολικὸς Πληθυσμὸς (000)	4550.4	4837.7	5951.9	6408.0	6886.5	7363.2
Ἄρρενες ἐπὶ 100 Θηλέων	96.5	97.1	96.4	97.0	97.0	97.5
Ποσοστὸν ἡλικίας 0—14	34.4	33.3	32.4	32.6	33.8	34.0
» » 15—64	59.1	60.4	61.3	61.3	59.8	59.9
» » 65 & ἄνω	6.5	6.3	6.1	6.1	6.1	6.4
Λόγος Ἐξαρτήσεως ³⁾	69.1	65.4	63.2	63.1	66.9	67.3

	1945 ³⁾	1945	1950	1955 ⁴⁾	1960 ⁴⁾	1965 ⁴⁾
Συνολικὸς Πληθυσμὸς (000)	7818.1	7068.1	7545.5	7930.3	8344.7	8754.7
Ἄρρενες ἐπὶ 100 Θηλέων	98.0	93.8	94.4	95.3	96.0	96.6
Ποσοστὸν ἡλικίας 0—14	32.0	31.2	28.7	26.7	26.8	26.0
» » 15—64	61.4	62.0	64.5	66.4	66.1	66.5
» » 65 & ἄνω	6.6	6.8	6.8	6.9	7.1	7.5
Λόγος Ἐξαρτήσεως ⁵⁾	62.8	61.2	55.1	50.6	51.3	50.4

1) Ὁ ἐντὸς τῆς ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης καθορισθείσης περιοχῆς πληθυσμὸς, ἐκτὸς ἐξελεθόντων κατὰ τὰ ἔτη 1923—24 ἀνταλλαξιμῶν μεταξὺ Τουρκίας, Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος.

2) Περιλαμβάνεται ὁ προσφυγικὸς πληθυσμὸς.

3) Προβολὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1940 διὰ τὸ 1945 ὑπὸ «όμαλας» συνθήκας γονιμότητος καὶ θνησιμότητος.

4) Προβολὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1950, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς Δωδεκανήσου, ὑπὸ «όμαλας» συνθήκας γονιμότητος καὶ θνησιμότητος.

5) Ἀριθμὸς ἐξαρτωμένων προσώπων (τῶν ὁμάδων ἡλικίας κάτω τῶν 15 ἐτῶν καὶ ἄνω τῶν 65 ἐτῶν) ἀνὰ 100 πρόσωπα ἡλικίας 15—64 ἐτῶν.

ρουσίαν ώρισμένων εθνικών στοιχείων κατά την μεταπολεμικήν περίοδον.

Ό πίναξ 2 δίδει σύνοψιν των χαρακτηριστικών του πληθυσμού διά την υπό εξέταση περίοδον. Μεταξύ των έτων 1925 και 1940, ο πληθυσμός ηξήθη από 6,0 εις 7,4 εκατομμύρια, δηλαδή κατά 23,7% έντός 15 έτων. Κατά την από του 1950 μέχρι 1965 δεκαπενταετίαν αναμένεται αύξησις του πληθυσμού κατά 16,0%. Η καθ' ηλικίας σύνθεσις του πληθυσμού, ή οποία προπολεμικώς ήτο μάλλον δυσμενής — 34 περίπου παιδιά και 40 άτομα έργασίμου ηλικίας ανά 100 άτομα δλων των ηλικιών — κατέστη εθνικωτέρα, παρουσιάζουσα μεταπολεμικώς περίπου 27 παιδιά και 66 άτομα έργασίμου ηλικίας. Ός αποτέλεσμα τής τριαύτης αλλαγής, ο αριθμός των εξαρτωμένων προσώπων (δηλ. των κάτω των 15 και άνω των 65 έτων) ήλαττώθη από περίπου 65 εις περίπου 50 ανά 100 πρόσωπα ηλικίας 15 — 64 έτων. Η τριαύτη μεταβολή τής κατά ηλικίαν συνθέσεως τείνει ν' αύξηση την άποδοτικότητα του πληθυσμού διά τής προαγωγής τής παραγωγικότητος και τής δυνατότητος δημιουργίας κεφαλαιουχικών αγαθών, λόγω των μικροτέρων επιβαρύνσεων ανά μέσην οικογένειαν.

Πίναξ 3

Σύνοψις εκτιμήσεων Φυσικής Κινήσεως Πληθυσμού Έλλάδος, διά τά έτη 1925—1965 (πληθυσμός ύπολογιζόμενος διά την 30ήν Ιουνίου έκάστου έτους και μέσος έτήσιος αριθμός γεννήσεων ζώντων, θανάτων κλπ) εις χιλιάδας.

	1925—29	1930—34	1935—39	1950—54	1955—59	1960—64
Πληθυσμός	6180.0	6647.2	7124.8	7724.4	8124.0	8549.7
Γεννήσεις ζώντων	200.5	201.9	196.7	163.2	162.0	161.1
Θάνατοι (σύνολον)	107.7	110.0	103.8	76.9	77.2	78.0
» Βρεφών	24.5	22.9	20.3	8.7	6.8	6.0
Καθάρά μετανάστευσις	-1.6	+3.8	+2.4	-11.3	-1.9	-1.0
Φυσική Αύξησις	92.8	91.9	92.9	82.3	84.8	83.1
Γεννήσεις επί 1000 κατ.	32.4	30.4	27.6	21.1	19.9	18.8
Θάνατοι » » »	17.4	16.6	14.6	10.0	9.5	9.1
Βρεφική θνησιμότης	122.1	113.3	103.3	53.5	42.0	37.1
Μέση διάρκ. τής ζωής (ΑΦ)	48.2	50.3	52.8	62.1	65.0	66.6
Άκαθ. ποσ. άναπαραγωγής	2.31	2.12	1.88	1.34	1.21	1.11

Ανάλογος εικών παρουσιάζεται εκ τής εξέτάσεως των έν περιλήψει παρατιθεμένων εις τον πίνακα 3 καθ' ύπολογισμόν στατιστικών στοιχείων. Τό άρχικόν ποσοστόν γεννήσεων, ήτοι άνω των 30 γεννήσεων επί 1000 κατοίκων κατήλθεν εις 20 ή και όλιγώτερον διά τά μετά τό 1950 έτη. Αξιόλογοι πτώσεις έσημειώθησαν επίσης εις την γενικήν θρησιμότητα και την βρεφικήν θνησιμότητα, με λίαν ένθαρρυντικόν άποτέλεσμα τό γεγονός τής σημαντικής αύξήσεως τής μέσης διάρκειας τής ζωής του δλου πληθυσμού. Αί τάσεις αύται επιβεβαιούν προηγουμένης διαπιστώσεις, ότι ο πληθυσμός τής Έλλάδος βαδίζει σταθερώς προς μίαν κατάστασιν δημογραφικής ώριμότητος και ότι σήμεραν είναι περισσότερο πρόσοφορ διά μίαν ταχέϊαν κοινωνικήν και οικονομικήν ανάπτυξιν.

Περαιόντες, επιθυμούμεν νά σημειώσωμεν όλίγα τινά περί τής πληρότητος των ληξιαρχικών καταχωρίσεων των γεννήσεων και θανάτων έν Έλλάδι.

ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ θεωρία ἢ διέπουσα τὴν ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθεῖσαν μέθοδον εἶναι ὀρθή, ὁ βαθμὸς, κατ' ὄν ἐτηρήθησαν καλῶς αἱ γεννήσεις καὶ αἱ θάνατοι εἰς τὰς ἐπισήμους στατιστικὰς δύναται νὰ προσδιορισθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ληξιαρχικῶν καταχωρίσεων πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα δίδει ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παρούσης μεθόδου.

Πίναξ 4

Σύγκρισις μεταξύ τῶν Ληξιαρχικῶς καταχωριθέντων καὶ τῶν ὑπολογισθέντων ἀριθμῶν γεννήσεων ζώντων καὶ θανάτων, εἰς χιλιάδας, καὶ ποσοστὸν πληρότητος τῆς Ληξιαρχικῆς παρακολουθήσεως τῆς Φυσικῆς Κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Ἑλλάδι

Περίοδος	Γεννήσεις Ζώντων		Ποσοστὸν καταχωρίσεως %	Θάνατοι		Ποσοστὸν καταχωρίσεως %
	Καταχωρίσεις	ὑπολογισθείσαι		Καταχωρίσεις	ὑπολογισθέντες	
1925—1929	885.3	1002.6	88.3	494.0	538.5	91.7
1930—1934	982.8	1009.6	97.3	547.9	550.1	99.6
1935—1939	933.1	983.5	94.9	506.3	518.8	97.6
1950—1954	751.8	815.8	92.2	276.9	384.4	72.0

Ἡ ληξιαρχικὴ καταχώρισις τῶν γεγονότων τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Ἑλλάδι, καίτοι μὴ ἱκανοποιητικὴ κατ' ἀρχάς, ἐβελτιώθη σημαντικῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς μεσοπολεμικῆς περιόδου. Οἱ θάνατοι παρακολουθοῦντο ἀκριβέστερον ἢ αἱ γεννήσεις, κυρίως διότι ἡ ἀφορῶσα τοὺς θανάτους νομοθεσία ἐφαρμόζεται αὐστηρότερον ἀπὸ τὰς σχετικὰς χαλαρὰς διατάξεις τὰς ἀφορῶσας τὴν ληξιαρχικὴν καταχώρισιν τῶν γεννήσεων.

Ὁ βαθμὸς πληρότητος τῆς ληξιαρχικῆς παρακολουθήσεως τῶν γεγονότων τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἡλαττώθη κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον καὶ ἡ καταχώρισις τῶν θανάτων κατέστη ἐλλιπεστέρα ἐκείνης τῶν γεννήσεων. Μολον-
 ὅτι εἶναι δυσεξήγητον διατὶ οἱ θάνατοι κατεχωροῦντο μὲ ὀλιγωτέραν ἀκρίβειαν ἢ αἱ γεννήσεις, εἶναι ἐν τούτοις προφανές, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπισήμων στατιστικῶν στοιχείων, ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς θανάτων παρελείφθη ἐκ τῶν τελικῶν ἀποτελεσμάτων κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1950—54. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ γενικὴ θνησιμότης παρουσιάζεται κυμαινομένη εἰς τὸ ὑπερβολικῶς χαμηλὸν ἐπίπεδον τῶν 6,9 καὶ 7,5, εἰς δὲ τινὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀγροτικὰς περιοχὰς παρουσιάζεται σημαντικῶς χαμηλότερα ἐκείνης τῶν μεγαλυτέρων πόλεων. Ἐπίσης, μία σύγκρισις μεταξύ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ἐκτιμηθέντος διὰ τὸ 1950 καὶ 1955, ἀντιστοίχως, καταδεικνύει, ὅτι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν δεδομένων στοιχείων γονιμότητος καὶ μεταναστεύσεως, ὁ διδόμενος ἀριθμὸς θανάτων πρέπει ν' ἀξήθη κατὰ 1500 τοῦλάχιστον.

Ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ νέα στατιστικὴ ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος ἤρχισε τὰς ἐργασίας τῆς μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1954, ὑπάρχουν βάσιμοι ἐλπίδες, ὅτι ἡ καταχώρισις τῶν γεγονότων τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ θὰ βελτιωθῇ σὺν τῷ χρόνῳ, ὥστε νὰ φθάσῃ τὸν ἐπιθυμητὸν βαθμὸν πληρότητος. Ἐν τῷ μεταξύ, τὰ ὡς ἄνω ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἀποσκοποῦν τὴν συμπλήρωσιν καὶ ὄχι τὴν ὑποκατάστασιν τῶν συνήθων στατιστικῶν σειρῶν τοῦ πληθυσμοῦ, παρουσιάζουν ἐνδιαφέ-

ρον οὐχὶ μόνον διὰ τοὺς δημογράφους τῆς χώρας ἢ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη ὡς παράδειγμα ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους γενικώτερον τοὺς ἀσχολουμένους μὲ συναφῆ δημογραφικὰ προβλήματα.

Πίναξ 5

Ποσοστὰ ἐπιβιώσεως τῶν γενεῶν (ὁμάδων ἡλικίας-φύλου) εἰς τὰ διάφορα ἐπίπεδα μέσης διάρκειας τῆς ζωῆς κατὰ τὴν γέννησιν ⁽¹⁾ (ΑΦ=Ἀμφότερα τὰ φύλα, Α=Ἄρρενες, Θ=Θῆλειες)

Ῥμάδες Ἡλικίας	Μέση διάρκεια τῆς ζωῆς κατὰ τὴν γέννησιν, εἰς ἔτη							
	ΑΦ=45.0		ΑΦ=40.0		ΑΦ=45.0		ΑΦ=50.0	
	Α=34.1	Θ=35.7	Α=38.8	Θ=40.9	Α=43.6	Θ=46.1	Α=51.4	Θ=51.4
Γεννῆσ. ἕως 0-4	.7470	.7646	.7801	.7983	.8133	.8325	.8468	.8667
0-4 » 5-9	.8713	.8735	.8956	.8966	.9180	.9201	.9405	.9433
5-9 » 10-14	.9620	.9607	.9708	.9702	.9775	.9775	.9829	.9834
10-14 » 15-19	.9633	.9605	.9707	.9692	.9765	.9761	.9815	.9817
15-19 » 20-24	.9529	.9487	.9610	.9586	.9674	.9667	.9737	.9740
20-24 » 25-29	.9437	.9405	.9530	.9517	.9611	.9611	.9685	.9690
25-29 » 30-34	.9348	.9346	.9468	.9476	.9574	.9583	.9655	.9664
30-34 » 35-39	.9266	.9282	.9409	.9430	.9529	.9550	.9616	.9636
35-39 » 40-44	.9172	.9211	.9332	.9380	.9459	.9517	.9551	.9596
40-44 » 45-49	.9043	.9127	.9220	.9313	.9349	.9440	.9448	.9535
45-49 » 50-54	.8859	.9016	.9044	.9206	.9180	.9335	.9289	.9433
50-54 » 55-59	.8583	.8340	.8780	.9038	.8920	.9159	.9040	.9257
55-59 » 60-64	.8147	.8534	.8377	.8731	.8529	.8850	.8657	.8949
60-64 » 65-69	.7502	.7996	.7762	.8184	.7947	.8318	.8089	.8425
65-69 » 70-74	.6603	.7217	.6849	.7407	.7073	.7533	.7239	.7650
70-74 » 75-79	.5444	.6188	.5679	.6400	.5919	.6511	.6122	.6606
75-79 » 80-84	.4104	.4856	.4382	.5115	.4603	.5242	.4843	.5342
80-84 » 85-89	.2656	.3386	.2951	.3640	.3172	.3762	.3418	.3901

Ῥμάδες ἡλικίας	Μέση διάρκεια τῆς ζωῆς κατὰ γέννησιν, εἰς ἔτη							
	ΑΦ=55.0		ΑΦ=60.0		ΑΦ=65.0		ΑΦ=70.0	
	Α=53.3	Θ=56.5	Α=58.2	Θ=61.5	Α=63.2	Θ=66.6	Α=68.1	Θ=71.6
Γεννῆσ. ἕως 0-4	.8805	.8993	.9126	.9285	.9413	.9528	.9670	.9741
0-4 » 5-9	.9593	.9627	.9738	.9768	.9850	.9873	.9928	.9941
5-9 » 10-14	.9870	.9880	.9905	.9917	.9938	.9949	.9966	.9974
10-14 » 15-19	.9855	.9863	.9890	.9902	.9924	.9941	.9953	.9968
15-19 » 20-24	.9791	.9803	.9839	.9855	.9890	.9909	.9928	.9954
20-24 » 25-29	.9749	.9759	.9809	.9823	.9869	.9884	.9916	.9942
25-29 » 30-34	.9725	.9734	.9793	.9801	.9856	.9869	.9909	.9929
30-34 » 35-39	.9689	.9710	.9759	.9777	.9832	.9846	.9892	.9910
35-39 » 40-44	.9627	.9672	.9698	.9739	.9779	.9812	.9855	.9880
40-44 » 45-49	.9529	.9612	.9603	.9679	.9688	.9755	.9780	.9828
45-49 » 50-54	.9376	.9511	.9454	.9579	.9546	.9660	.9649	.9742
50-54 » 55-59	.9136	.9337	.9227	.9416	.9333	.9513	.9447	.9612
55-59 » 60-64	.8768	.9035	.8883	.9135	.9009	.9270	.9101	.9398
60-64 » 65-69	.8232	.8540	.8383	.8682	.8528	.8871	.8686	.9040
65-69 » 70-74	.7435	.7804	.7636	.7684	.7836	.8212	.8034	.8441
70-74 » 75-79	.6357	.6803	.6587	.6985	.6865	.7239	.7121	.7526
75-79 » 80-84	.5070	.5548	.5301	.5709	.5603	.5980	.5893	.6271
80-84 » 85-89	.3646	.4059	.3890	.4233	.4155	.4477	.4436	.4739

1) Τῶν ποσοστῶν τούτων ἐπιβιώσεως ἐδημοσιεύθη παραλλαγή εἰς: United Nations, Methods for Population Projections ... ὡς ἄνωτέρω.

Πίναξ 6

Πληθυσμός της Ελλάδος, εις χιλιάδας, κατ' ἐκτίμησιν, διὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου τῶν διδομένων ἐτῶν, καθ' ὁμάδας ἡλικίας καὶ φύλου (ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀπογραφῶν Πληθυσμοῦ τῶν ἐτῶν 1920, 1923, 1940 καὶ 1951)

Ὅμαδες Ἡλικίας	1920 ¹⁾		1925 ²⁾		1930		1935		1940	
	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.
0—4	257.2	245.2	365.7	348.3	434.0	413.3	444.5	423.3	441.0	420.0
5—9	275.3	269.1	289.6	283.6	341.5	332.8	409.3	397.3	423.3	409.0
10—14	259.6	258.4	322.8	321.5	284.2	281.1	335.8	330.5	403.3	395.8
15—19	229.1	226.6	306.7	307.6	316.2	316.2	279.1	278.4	328.4	326.4
20—24	183.6	191.9	270.3	273.3	298.1	300.5	308.2	309.7	272.7	273.5
25—29	149.6	163.9	222.8	234.0	261.2	264.9	289.0	292.2	299.7	302.1
30—34	139.7	150.4	184.0	202.9	214.6	225.7	252.4	256.8	280.2	283.0
35—39	134.1	141.0	168.4	185.1	176.5	195.5	206.6	218.2	243.8	249.0
40—44	126.0	130.5	159.1	170.9	160.4	177.0	168.8	188.0	197.3	211.0
45—49	111.4	114.6	146.3	154.8	149.8	162.6	151.7	169.3	160.3	180.5
50—54	96.3	100.2	127.1	134.1	135.4	145.0	139.3	152.4	141.7	159.0
55—59	79.5	85.7	106.6	114.4	114.5	122.7	122.6	132.7	126.8	140.9
60—64	63.7	72.6	85.1	94.2	91.9	100.5	100.8	109.5	107.4	118.4
65—69	51.8	62.0	66.3	76.6	70.1	79.7	76.8	85.6	86.6	95.4
70—74	35.3	44.5	46.2	56.0	48.9	58.3	52.9	61.8	60.5	68.8
75—79	22.0	29.1	29.2	37.4	30.8	38.9	32.4	40.0	36.5	43.9
80—84	12.1	16.9	15.1	20.5	16.3	21.9	18.1	23.9	20.2	26.4
85+	8.4	12.9	9.9	15.5	10.5	16.3	11.2	17.3	12.1	18.6
Σύνολον	2234.9	2315.5	2921.2	3030.7	3155.0	3253.0	3399.5	3487.0	3641.5	3721.7

Ὅμαδες Ἡλικίας	1945 ³⁾		1950		1955 ⁴⁾		1960 ⁴⁾		1965 ⁴⁾	
	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.	Ἄρρ.	Θηλ.
0—4	330.0	314.2	380.8	362.7	388.7	370.2	392.9	374.2	394.0	375.2
5—9	393.5	385.3	325.3	312.8	372.5	355.7	383.1	365.7	388.8	371.1
10—14	390.4	392.6	396.2	386.9	322.6	310.5	370.3	354.0	381.2	364.6
15—19	348.4	368.2	390.4	395.5	392.4	383.6	320.2	308.8	368.0	352.5
20—24	279.7	304.3	346.2	367.9	384.9	390.6	388.2	380.8	317.3	306.7
25—29	236.7	259.6	278.0	302.8	340.4	362.2	380.0	386.3	384.0	377.0
30—34	253.9	273.5	234.5	258.0	272.9	297.5	335.7	357.7	375.6	382.4
35—39	242.8	253.9	250.6	272.1	229.5	252.9	268.5	293.1	331.1	353.4
40—44	210.3	220.9	238.5	250.5	243.8	265.8	224.6	248.3	263.5	288.6
45—49	168.8	185.7	204.5	216.2	229.8	243.2	236.4	259.5	218.4	243.0
50—54	137.3	159.7	161.4	180.1	194.1	207.7	219.6	235.2	226.6	251.7
55—59	118.4	140.6	128.4	152.1	149.6	170.2	181.3	197.8	206.0	224.8
60—64	101.0	121.7	106.2	130.3	114.7	139.7	134.9	158.0	164.3	184.6
65—69	82.0	99.4	85.9	107.6	89.6	114.0	98.0	124.2	115.9	141.5
70—74	61.2	75.4	64.5	82.9	66.2	86.8	70.4	93.9	77.6	103.3
75—79	36.4	46.7	40.4	55.6	43.2	58.7	45.6	63.1	49.1	69.2
80—84	19.0	27.9	20.3	30.1	21.9	32.3	24.3	35.3	26.1	38.6
85+	10.0	18.7	11.1	18.2	12.2	19.7	13.5	21.8	15.0	24.0
Σύνολον	3419.8	3648.3	3663.2	3882.3	3869.0	4061.3	4087.5	4257.2	4302.5	4452.2

1) Πληθυσμός τῆς περιοχῆς τῆς καθοριζομένης ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης 1923, μὴ περιλαμβανόντων τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἀνταλλαξιμῶν τῶν ἐτῶν 1923—1925 ἀνερχομένων εἰς 500.000 περίπου.

2) Περιλαμβανομένων τῶν Ἑλλήνων προσφύγων, οἵτινες εἰσηλθόντες εἰς τὴν Χώραν κατὰ τὸ 1922—25.

3) Πληθυσμός ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀπογραφῆς τοῦ 1951, μὴ περιλαμβανομένου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δωδεκανήσου.

4) Παρεμβολαὶ τοῦ πληθυσμοῦ βασίζονται ἐπὶ τῆς Ἀπογραφῆς τοῦ 1951 καὶ τῶν ἐπισήμων ἐκτιμήσεων τῆς 30ῆς Ἰουνίου τῶν ἐτῶν 1955 καὶ 1956.

Πίναξ 7*

Πληθυσμός της 'Ελλάδος, καθ' ομάδας ηλικίας (ἀμφότερα τὰ φύλα)

Όμαδες 'Ηλικίας	1920 ¹⁾	1925 ²⁾	1930	1935	1940	1945 ³⁾	1950	1955 ⁴⁾	1960 ⁴⁾	1965 ⁴⁾
0 — 4	502.6	714.0	847.3	867.8	861.0	644.2	743.3	758.9	767.1	769.2
5 — 9	544.4	573.2	674.3	806.7	832.3	778.8	638.1	728.2	748.8	759.9
10 — 14	518.0	644.3	565.3	666.3	799.1	783.0	783.1	633.1	724.3	745.8
15 — 19	455.7	614.3	632.5	557.5	654.8	716.6	785.9	776.0	629.0	720.5
20 — 24	475.5	543.6	598.6	617.9	546.2	584.0	714.1	775.5	768.5	624.0
25 — 29	313.5	456.8	526.1	581.2	601.8	496.3	580.8	702.6	766.3	761.0
30 — 34	290.1	386.9	440.3	509.2	563.2	527.4	492.5	570.4	693.4	758.0
35 — 39	275.1	353.5	372.0	424.8	492.8	496.7	522.7	482.4	561.6	684.5
40 — 44	256.5	330.0	337.4	356.8	408.3	431.2	489.0	509.6	472.9	552.1
45 — 49	226.0	301.1	312.4	321.0	340.8	354.5	420.7	473.0	495.9	461.4
50 — 54	196.5	261.2	280.4	291.7	300.7	297.0	341.5	401.8	454.8	478.3
55 — 59	165.2	221.0	237.2	255.3	267.7	259.0	280.5	319.8	379.1	430.8
60 — 64	136.3	179.3	192.4	210.3	225.8	222.7	236.5	254.4	292.9	348.9
65 — 69	113.8	142.9	149.9	162.4	182.0	181.4	193.5	203.6	222.2	257.4
70 — 74	79.8	102.2	107.2	114.7	129.3	136.6	147.4	153.0	164.3	180.9
75 — 79	51.1	66.6	69.7	72.4	80.1	83.1	96.0	101.9	180.7	118.3
80 — 84	29.0	35.6	38.2	42.0	46.6	46.9	50.4	54.2	59.6	64.7
85+	21.3	25.4	26.8	28.5	30.7	28.7	29.3	31.9	35.3	39.0
Σύνολον	4550.4	5951.9	6408.0	6886.5	7363.2	7068.1	7545.5	7920.3	8344.7	8754.7

* 'Ιδε ὑποσημειώσεις πίνακος 6.

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Υπό κ. ΝΙΚ. Ι. ΠΟΛΥΖΟΥ

Τὰ στατιστικά δεδομένα τῶν ἀπογραφῶν ἐπιτρέπουσιν τὴν ἔρευναν σημαντικῶν ζητημάτων, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως δημογραφικῆς ὥσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς.

I. Δημογραφικαὶ ἀπόψεις

Ἀπὸ ἑκατονταετίας, αἱ ἀπογραφαὶ δίδουσιν τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα :

Ἔτη	Πληθυσμὸς (εἰς χιλιάδας)	Ἐπιφάνεια χμ ²	Πυκνότης κατὰ χμ ²
1861	1.097	47.516	23,1
1870	1.458	50.211	29,0
1879	1.659	50.211	33,4
18-9	2.187	63.606	34,4
1896	2.434	63.606	38,2
1907	2.632	63.211	41,6
1920	5.531	150.833	36,7
1928	6.205	129.880	47,8
1940	7.345	129.880	56,5
1951	7.633	132.562	57,6

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1861 καὶ 1951, ὁ ἀπόλυτος ἀριθμὸς τοῦ πληθυσμοῦ ἑπταπλασιάσθη, ἤτοι ἀπὸ 1.097.000 ἀνῆλθεν εἰς 7.633.000, ἐνῶ ἡ ἐπιφάνεια οὔτε κἂν ἑτρεπλασιάσθη.

Ἀπὸ τοῦ 1928, ἡ ἐξέλιξις, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων, ὑπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος :

Κατηγορίαι κοινοτήτων	1928	1940	1951
Ἀπόλυτοι ἀριθμοὶ (κατὰ χιλιάδας)			
Ἀγροτικαὶ (κάτω τῶν 2.000 κατ.)	3.399	3.861	3.637
Ἐνδιάμεσοι (2.000—10.000 »)	905	1.133	1.187
Ἀστικαὶ (πλέον τῶν 10.000 »)	1.900	2.350	2.808
Σύνολον	6.204	7.344	7.632

Ἀναλογία

Κάτω τῶν 2.000 κατοίκων	54,8	52,6	47,7
2.000—10.000 »	14,6	15,4	15,5
Πλέον τῶν 10.000 »	30,6	32,0	36,8
Σύνολον	100,0	100,0	100,0

Ὁ Ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἐκέρδισεν εἰς τὸ σύνολον καὶ ἐμειώθη κατ' ἀναλογίαν. Αἱ ἐνδιάμεσοι κοινότητες ἐκέρδισαν εἰς τὸ σύνολον, πρὸ παντὸς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1928 καὶ 1940, καὶ παρέμειναν ἄνευ σοβαρᾶς ἀλλαγῆς κατ' ἀναλογίαν.

Τὸ πλεῖστον τῶν πόλεων ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων ἐσημείωσεν αὐξήσιν. Ἡ τῆς πρωτευούσης εἶναι ἡ περισσότερον σημαντικὴ.

Ἡ ἀναλογία τῶν κατοίκων τῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας, ἀπὸ 6,40)ο, ἀνῆλθεν εἰς 18,40)ο καὶ κατ' ἀπόλυτον ἀριθμὸν ἀπὸ 802.000 εἰς 1.379.000.

Ἡ δημογραφικὴ πυκνότης εἰς τὸ σύνολον τῆς Χώρας ἀνῆρχετο τὸ 1951 εἰς 57 κατοίκους κατὰ χμ², εἶναι γειτονικὴ πρὸς τὴν μέσην πυκνότητα τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ σαφῶς κατωτέρα τῆς πυκνότητος τῶν χωρῶν τῆς Δ. Εὐρώπης (Βέλγιον : 291, Ὁλλανδία : 331) καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς μεσογειακῆς (Ἰταλία : 159) καὶ τῆς Βαλκανικῆς (Βουλγαρία : 68, Γιουγκοσλαβία : 69).

Ἡ πυκνότης ποικίλλει σημαντικὰ ἀπὸ μίαν περιοχὴν εἰς ἄλλην. Πολὺ ὑψηλὴ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης (102 καὶ 408), καὶ σχετικῶς χαμηλὴ εἰς τὰ βόρεια διαμερίσματα (Ἡπειρος : 35 καὶ Θράκη : 39).

Σχετικῶς μὲ τὴν διάκρισιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλον, ὑπολογίζεται κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1951, ὅτι εἰς 100 ἄνδρας ἀντιστοιχοῦν 105 γυναῖκες, δυσαναλογία ὅχι ὑπερβολικὴ, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀπολειῶν τοῦ πολέμου καὶ τῶν δημιουργουμένων κενῶν ἀπὸ τὴν μετανάστευσιν.

Ἀπὸ τὸ 1907 ἕως τὸ 1951 ὁ γηρασμὸς τοῦ πληθυσμοῦ αὐξάνει :

Ἡλικία	1907	1951
0 14 ἐτῶν	37	27
15-64 »	59	66
65 ἐτῶν καὶ ἄνω	4	7
	100	100

Ἐν τούτοις, ἡ ἀναλογία τῶν γερόντων δὲν ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τῆς Δ. Εὐρώπης. Ἀντιστοιχεῖ μὲ ἐκείνην τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, ἀλλὰ εἶναι μικροτέρα τῆς Ἰταλίας (80)ο καὶ πρὸ παντὸς τῆς Ἀγγλίας (90)ο καὶ τῆς Γαλλίας (110)ο.

Ἡ καθ' ἡλικίαν σύνθεσις ποικίλλει σημαντικῶς, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος τῶν οἰκισμῶν :

	Ἀγροτ. ζώνη κάτω τῶν 2.000 κατ.	Ἐνδιάμεσος ζώνη 2.000-10.000 κατ.	Ἀστική ζώνη πλεόν τῶν 10.000
0 14 ἐτῶν	33	29	23
15-64 »	60	64	71
65 ἐτῶν, καὶ ἄνω	7	7	6

Ἡ ἀναλογία τῶν νέων, μικρὰ εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, εἶναι ἀντιθέτως ὑψηλὴ εἰς τὴν ὑπαίθρου καὶ εἰς τὰς μικρὰς πόλεις. Λόγω τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ὑπαίθρου, ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐνηλίκων εἶναι πολυαριθμότερος εἰς τὴν ἀστικήν ζώνην.

Τὸ ποσοστὸν τῆς γαμηλιότητος (ἀριθμὸς γάμων ἐπὶ 1.000 κατοίκων) χαμηλὸν κατὰ τὰ πέντε τελευταῖα πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη (5,8), εἶναι ἀνώτερον κατὰ τὴν περίοδον 1951 - 1955 (7,7), ἀνώτερον ἀκόμη καὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς Ἰταλίας (7,0) καὶ τῆς Γαλλίας (7,3).

Τὸ ποσοστὸν τῆς γεννητικότητος (γεννήσεις ἐπὶ 1.000 κατοίκων) ἐξείλιχθη ὡς κάτωθι :

1931—1935	29,3
1936—1940	25,8
1951—1955	19,2

Ἄρκετὰ ὑψηλὸν κατὰ τὰ ἔτη 1931 - 1935 (29,3), ἀρχίζει νὰ ἐλαττοῦται προοδευτικῶς ἀπὸ τοῦ 1935 διὰ νὰ φθάσῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς ἐπίπεδον γειτονικὸν ἐκείνου τῶν δυτικῶν χωρῶν.

Τὸ ποσοστὸν τῆς γενικῆς θνησιμότητος (θάνατοι ἐπὶ 1.000 κατ.) σημειώνει ἐπίσης σημαντικὴν πτώσιν :

1931—1935	16,4
1936—1940	14,0
1951—1955	7,0

Ἡ σημερινὴ θνησιμότης κατατάσσεται μεταξὺ τῶν χαμηλοτέρων ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπιηρεάζεται περισσότερο ἀπὸ σειρὰν κοινωνικο - ὑγειονομικῶν παραγόντων (ιατρο - κοινωνικὴ περίθαλψις, ἀγωγή) παρὰ ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον. Τοῦτο διαπιστοῦται πρὸ παντός ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ποσοστοῦ τῆς βρεφικῆς θνησιμότητος (θάνατοι κάτω τοῦ ἔτους ἐπὶ 1.000 γεννήσεων ζώντων) :

1931—1935	120
1936—1940	113
1951—1955	42

Οὕτω, ἡ βρεφικὴ θνησιμότης ἐν Ἑλλάδι εἶναι σημαντικῶς κατωτέρα τῆς Πορτογαλικῆς (95 τὸ 1953), σχεδὸν ἴση μὲ τὴν Ἰταλικὴν καὶ Ἰσπανικὴν, ἀλλ' ἀνώτερα τῆς Γαλλικῆς (34 τὸ 1955).

Λόγω αὐξήσεως τοῦ γηρασμοῦ, ἀναμένεται ἄνοδος τοῦ ποσοστοῦ τῆς γενικῆς θνησιμότητος.

Όσον διά τήν μεταναστευτικήν κίνησιν, ἡ Ἑλλάς, εἶναι γνωστή, ἀπό τήν ἀρχαιότητα, ὡς ἐκ παραδόσεως χώρα μεταναστευτική. Κατά τὰ τελευταῖα ἑξ ἔτη 1952 - 1957, ὑπολογίζουν, ὅτι ὁ συνολικός ἀριθμός μεταναστευσάντων ἀνέρχεται περίπου εἰς 131.000, ἑξ ὧν 50.560 μετηνάστευσαν μέσφ τῆς Διακυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς Μεταναστεύσεως ἑξ Εὐρώπης. Οἱ μετανάσται κατευθύνονται πρὸ παντός πρὸς τὰς ὑπερπόντιους χώρας καὶ εἰς μικρότερον ἀριθμὸν πρὸς τὰς Δυτικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης.

Χῶραι	1955	1956
Ἑυερπόντια	19.800	23.150
Εὐρωπαϊκὰ	6.070	7.800
Μεσογειακὰ	3.700	4.2.0

Τὸ τρίτον τῶν μεταναστῶν εἶναι θῆλεις καὶ τὰ δύο τρίτα ἄρρενες, οἱ ὅποιοι κατὰ τήν αὐτὴν ἀναλογίαν ἀνήκουν εἰς τὴν ομάδα ἡλικίας 20 - 45 ἐτῶν. Κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη (1955 - 1956) ὑπολογίζουν, ὅτι 210ο προέρχονται ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν, 90ο ἀπὸ τὴν δευτερογενῆ, 60ο ἀπὸ τὴν τριτογενῆ καὶ τὸ ὑπόλοιπον (640ο) ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνευ ἐπαγγέλματος ἢ τῶν ἀνειδικεύτων ἔργατῶν.

Ἡ ἐσωτερικὴ μετανάστευσις (ἢ ἀστυφιλία) εἶναι σημαντικὴ διὰ τὰς πόλεις πλέον τῶν 10.000 κατοίκων καὶ πρὸ παντός διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἢ ἐμπορικὰς περιοχάς. Τοιαύτη εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς κατοίκων, ἐν σχέσει μὲ τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπὸ 60ο τοῦ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 180ο τὸ 1951.

II. Οἰκονομικαὶ ἀπόψεις

Ἐνεργὸς πληθυσμὸς κατὰ οἰκονομικοὺς τομεῖς,¹ κατενέμετο τὸ 1951 ὡς ἀκολούθως :

Τομεὺς	Ἀπόλυτοι ἀριθμοὶ κατὰ χιλ.			Ἀναλογίαι		
	Ἀρρ.	Θήλ.	Σύνολ.	Ἀρρ.	Θήλ.	Σύνολ.
α) Γεωργία	1152	215	1367	49,4	42,2	48,2
β) Βιομηχανία	427	123	550	18,3	24,3	19,4
γ) Ὑπηρεσίαι	606	140	746	26,1	27,3	26,2
δ) Ἄγνωστοι	144	32	176	6,2	6,2	6,2
Σύνολον	2.329	510	2.839	100,0	100,0	100,0

1) Ὁ «γεωργικὸς τομεὺς» περιλαμβάνει τὴν κυρίως γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν, τὴν θήραν καὶ τὰ δάση. Ὁ «βιομηχανικὸς τομεὺς» περιλαμβάνει τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεταλλείων καὶ λατομείων, τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀερίωφωτος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἤλεκτρισμοῦ. Ὁ «τομεὺς τῶν ὑπηρεσιῶν» περιλαμβάνει τὸ ἐμπόριον, τὰς μεταφοράς, τὰς συγκοινωνίας, ὡς καὶ τὰς δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας, κατὰ τὴν Revue Internationale du Travail, 1926, vol. LXXIII. No 5, pp. 555 - 577.

Παρατηρούμεν τὴν μικρὰν ἀναλογίαν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἐν σχέσει μετὰ τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ: 37ο)ο (39ο)ο εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὸ 1950, 44ο)ο εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ 1947, 45ο)ο εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1954).

Ὁ ἀπασχολούμενος εἰς τὴν Γεωργίαν ἄρρη ἐνεργὸς πληθυσμὸς παρουσιάζει εἰσέτι σημαντικὴν ἀναλογίαν: 49ο)ο (εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου μετὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν, καὶ ἀνωτέρα ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν (41ο)ο εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ 1951, 32ο)ο εἰς τὴν Αὐστροίαν τὸ 1951, 27ο)ο εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1954, 20ο)ο εἰς τὴν Ὀλλανδίαν τὸ 1947). Ποικίλλει αἰσθητῶς ἀπὸ ὠρισμένας νησιωτικὰς περιοχὰς (50ο)ο εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου) εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος (64ο)ο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ 72ο)ο εἰς τὴν Θράκην).

Ὁ βιομηχανικὸς τομεὺς, ὡς ὠρίσθη ἀνωτέρω, δὲν ἀπασχολεῖ παρὰ 19ο)ο τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ἔναντι 25ο)ο εἰς τὴν Ἰσπανίαν, 31ο)ο εἰς τὴν Ἰταλίαν, 37ο)ο εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ 50ο)ο εἰς τὸ Βέλγιον. Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν σημαντικὴν ἀναλογίαν ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι πόλεις ἄνω τῶν 50.000 κατοίκων:

Ἀθῆναι	36%
Βόλος	35%
Θεσσαλονίκη	31%
Πάτραι	25%

Ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς εἰς τὸν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν (26,2ο)ο ἐμφανίζεται ἀπολύτως πολυπληθέστερος ἐν συγκρίσει μετὰ τὸν βιομηχανικὸν τομέα (19,4). Εἶναι τὸ γνωστὸν χαρακτηριστικὸν ὄλων τῶν γεωργικῶν χωρῶν, ἐνῶ εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας παρατηρεῖται τὸ ἀντίθετον φαινόμενον:

Γεωργικαὶ χώραι	Βιομηχανία (ο)ο	Ὑπηρεσίαι (ο)ο
Αἴγυπτος	12,4	22,2
Ἰνδία	9,9	16,2
Πακιστάν	7,6	12,9
Βιομηχανικαὶ χώραι		
Γερμανία	46,4	33,0
Βέλγιον	50,2	37,3
Σουηδία	41,1	38,4

Ἡ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν γυναικῶν (σχέσις μεταξὺ γυναικείου ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνόλου γυναικῶν) εἶναι χαμηλὴ (13ο)ο, συγκρινομένη μετὰ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀνδρῶν (63ο)ο· ἀλλὰ εἶναι σήμερον ἀνωτέρα, συγκρινομένη ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου (1907: 4ο)ο, 1920: 7ο)ο). Τὸ ποσοστὸν δραστηριότητος τῶν γυναικῶν 15 - 19 ἐτῶν ἐν σχέσει μετὰ τὸ σύνολον τῶν προσώπων τῆς αὐτῆς ἡλικίας τοῦ αὐτοῦ φύλου εἶναι 24ο)ο. Εἶναι ἀνώτερον τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐνηλίκων γυναικῶν (16ο)ο).

Ἡ σύγκρισις τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἐν σχέσει μετὰ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα δίδει

τήν προτεραιότητα εις τὰς ὑπηρεσίας καὶ ἀφίνει τελευταίαν τὴν γεωργίαν. Τὰ ἀπασχολούμενα εις τὸν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν πρόσωπα, καλύπτοντα 260)ο τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, μετέχουν κατὰ 39ο)ο τοῦ καθαροῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος, ἐνῶ ἡ σχέσις αὐτὴ διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶναι 19 ο)ο, ἔναντι 26 ο)ο, καὶ διὰ τὴν γεωργίαν 49 ο)ο, ἔναντι 35ο)ο.

III. Κοινωνικαὶ ἀπόψεις

Ἡ κατανομή τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀναλόγως τῆς θέσεως εις τὸ ἐπάγγελμα εἶναι, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1951, ἡ ἀκόλουθος :

Θέσις εις τὸ Ἐπάγγελμα	Ἀπόλυτοι ἀριθμοὶ κατὰ χιλιάδας			Ἀναλογίαι		
	Ἀρρενες	Θήλεις	Σύνολον	Ἀρρενες	Θήλεις	Σύνολον
— Ἐργοδότη καὶ πρόσωπα ἀπασχολούμενα διὰ λογισμὸν τῶν	1065	89	1154	45,7	17,5	40,7
— Οἰκογενειακοὶ ἐργάται ἄνευ ἀμέσου ἀμοιβῆς	309	152	461	13,3	29,8	16,2
— Μισθωτοὶ	810	236	1046	34,8	46,2	36,8
— Ἄγνωστοι	145	33	178	6,2	6,5	6,3
Σύνολον	2329	510	2839	100,0	100,0	100,0

Ἀπὸ τὸν πίνακα αὐτὸν συνάγεται, ὅτι ἡ ὁμάς τῶν μισθωτῶν (36,8ο)ο, δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν περισσότερον πολυάριθμον κατηγορίαν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ὅπως συμβαίνει εις τὰς βιομηχανικὰς χώρας (εἰς τὴν Γερμανίαν 70,8, εἰς τὸ Βέλγιον 71,4 τὸ 1947, εἰς τὴν Ἀγγλίαν 92,5 τὸ 1951). Ἄλλὰ ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τῶν μισθωτῶν εἶναι ἀνώτερος τοῦ 1928 (27,5) καὶ τείνει νὰ αὐξηθῇ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας.

Ἡ ἀναλογία τῶν ἀναλφαβητῶν (πρόσωπα ἄνω τῶν 10 ἐτῶν μὴ γνωρίζοντα γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν) ἔφθανε τὸ 1951 : 24ο)ο, ἐξ ὧν 11ο)ο ἄρρενες καὶ πλεόν τοῦ τριπλασίου θήλεις. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς, ἡ γεννητικότητα καὶ ἡ βρεφικὴ θνησιμότης κατενέμοντο κατὰ περιοχὰς ὡς ἑξῆς :

	Ἀναλφαβητισμὸς %			Ποσοστὸν γεννητικότητος ἐπὶ 1000 κατοίκων	Ποσοστὸν βρεφικῆς θνησιμότητος
	Ἀρρ.	Θήλ.	Σύνολ.		
— Ἀγροτικὴ ζώνη (κάτω τῶν 2000 κατ.)	13	45	30	20,3	45,0
— Ἐνδιάμεσος ζώνη (2000—10000 κατ.)	12	35	23	16,8	50,0
— Ἀστικὴ ζώνη (πλεόν τῶν 10000 κατοίκ.)	8	23	16	20,8	36,4

Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ ἀναλφαβητισμὸς συμβαδίζει μὲ τὴν γεννητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν.

Μία άλλη άποψις τῆς καταστάσεως τῆς μορφώσεως εἶναι ἡ ἀνεπαρκῆς ἀνάπτυξις τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως τόσοσιν εἰς τὴν μέσση ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν. Τὸ 1956, ἡ γενικὴ μέση ἐκπαίδευσις συνεκέντρωνε 202.000 μαθητὰς, ἐνῶ ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις ἠρίθμει 25.000, ἥτοι 11ο) οὐ περιῖτου τοῦ συνόλου. Εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Νορβηγίαν, τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἦτο 51ο) οὐ τὸ 1953.

Εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν, ἐπὶ συνόλου 18.000 σπουδαστῶν, 3.900 ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὰς σχολὰς, αἱ ὁποῖαι καταρτίζουν τὸ «ἐπιστημονικόν» καὶ τεχνικὸν προσωπικὸν (γεωργικῶν ἐπιστημῶν, μαθηματικῶν, φυσικῆς, χημείας καὶ ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν), ἥτοι 21ο) οὐ. Ἡ ἀναλογία αὐτὴ ἦτο 32ο) οὐ εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ 34ο) οὐ εἰς τὴν Ἑλβετίαν τὸ 1953. Τὸ αὐτὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικόν, συγκρινόμενον πρὸς τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ (ἐπὶ 10.000 κατοίκων), ἐμφανίζεται ὡς ἀκολούθως εἰς διαφόρους χώρας:

Χῶραι	Ἔτη	Γεωργικαὶ Ἐπιστῆμαι	Μαθηματικὰ Φυσικὴ Χημεία	Ἐφηρμοσμένα Ἐπιστῆμαι	Σύνολον
Ἡν. Πολιτεῖα	1955	3,0	23,2	40,2	66,4
Καναδάς	1955	3,6	13,3	26,6	43,5
Ἑλβετία	1951	4,4	10,5	23,1	38,0
Νορβηγία	1955	7,6	3,7	26,1	37,4
Ἰταλία	1951	3,8	6,1	11,4	21,3
Ἑλλὰς	1954	2,0	3,0	6,0	11,0

Τὰ πρόσφατα νομοθετικὰ μέτρα θέλουν ἐν μέρει θεραπεύσει τὴν καθυστέρησιν αὐτὴν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ τεχνικὸν τομέα.

IV. Συμπεράσματα

Κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα ἔτη, δύο εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς δημογραφικῆς ἐξελίξεως: α) ταχεῖα πτώσις τῆς γεννητικότητος εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν δυτικῶν χωρῶν, μὲ τάσιν μεγαλυτέρου περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων, β) πτώσις τῆς θνησιμότητος εἰς ἐπίπεδον κατατασσόμενον μεταξὺ τῶν πλέον χαμηλῶν, μὲ τάσιν στασιμότητος καὶ περαιτέρω ἀνόδου τοῦ ποσοστοῦ τῶν θανάτων λόγω αὐξήσεως τῆς ὁμάδος τῶν γερόντων.

Ἡ μετανάστευσις πρὸς τὰς χώρας τῆς βορειοδυτικῆς Ἑυρώπης παρουσιάζει ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα ἐν σχέσει μὲ τὴν κατευθυνομένην πρὸς τὰς ὑπερπόντιους χώρας.